

УДК 352/354

doi:10.15421/151614

Особливості децентралізації публічної влади українських земель, що входили до складу Литви (XIII – початку XVII ст.)

К.В. МАНУІЛОВА

Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії при Президенті України, м. Одеса, Україна

Авторське резюме

У статті розглянута актуальна тема особливостей децентралізації публічної влади на українських землях у XIII – на початку XVII ст. Важливість теми обумовлена необхідністю вивчення історичного досвіду впровадження децентралізації у минулому. Підкреслено, що успіх реформ багато в чому залежить від врахування історичного досвіду й особливостей децентралізації публічної влади. Охарактеризовано розвиток органів місцевого самоуправління на українських землях, що входили до складу Литовської держави. Встановлено, що рівень децентралізації публічної влади у Великому князівстві Литовському впродовж XIII – початку XVII ст. залишався високим. Виявлено, що Литва не створила централізованої державності. Зазначено, що влада князя була обмежена радою знаті. Оцінено вплив делегованих депутатів з різних частин литовської державності на рішення ради знаті. Виявлено факти, що підтверджували існування децентралізації публічної влади у Литві: функціонування органів місцевого самоврядування (повітові сеймики та магдебурзьке право у містах); проведення процедури обрання посадовців до місцевої влади; певна прозорість та демократичність в управлінні автономними адміністративно-територіальними одиницями. Виявлено, що децентралізація публічної влади у Литві мала кілька обмежень (доступ до влади мали лише шляхтичі, католики, уніати, міські патріції).

Ключові слова: місцеве самоврядування; магдебурзьке право; повітові сеймики.

Of decentralization of public power Ukrainian land that belonged to Lithuanian (XIII – the early XVII century)

C.V. MANUILOVA

Odessa regional institute of public administration of the National academy of public administration under the President of Ukraine, Odessa, Ukraine

Abstract

A comprehensive crisis in Ukraine and continued military confrontation in the Donbass demonstrated the urgent need to establish effective governance, which would imply decentralization of public power. Note that in implementing the decentralization of power in Ukraine insists the International Monetary Fund; United Nations Development Program; the transfer of authority to the field and decentralization of power in Ukraine is one of the points of the Minsk agreements and obligations of Ukraine to the EU. The article deals with the Ukrainian lands topical issue features the decentralization of public power in the XIII - the beginning of XVII century. The importance of the topic due to the need to study the historical experience of the implementation of decentralization. It was emphasized that the success of the reforms depends largely because of the historical experience and features of the decentralization of public power in the past. Characterized by the development of local government in the Ukrainian lands was part of the Lithuanian state. The purpose of the article is to clarify the characteristics of decentralization of public authority on Ukrainian lands were part of the Lithuanian state during the XVII century XIII. To address this goal, outline decentralization of public power in the state; analyze, competence of local government in the Ukrainian lands that belonged to the Lith-

© К.В. Мануїлова, 2016

uanian State; determine how close to the power of the people. The level of decentralization of public power in the Grand Duchy of Lithuania in the XIII - the beginning of XVII century was high. It was, found that Lithuania had not established a centralized state. It is, noted that the Board of the nobility limited the princely power. The effect of delegated deputies from different parts of the Lithuanian statehood solutions nobility Council. Clarified the facts that confirm the existence of decentralization of public power in Lithuania: the functioning of local governments (county Sejmiks and Magdeburg Law in the cities); the procedure for election of officers of local authorities; certain transparency and democracy in the management of the autonomous administrative-territorial units. It was, found that the decentralization of the public authorities in Lithuania had several limitations (access to power had only nobles, Catholics, Uniates, urban patricians). Given the foregoing, it can be argued that the success of the decentralization reform in Ukraine is to create conditions for effective access to post in the public authorities of all social groups of the Ukrainian population and address of the Ukrainian State control clans of oligarchs. The latter requirement was another key slogan Euromaidan 2014.

Key words: local government; Magdeburg Law; county Sejmiks.

Особенности децентрализации публичной власти на украинских землях, входивших в состав Литвы (XIII – вначале XVII вв.)

Е.В. МАНУИЛОВА

Одесский региональный институт государственного управления Национальной академии при Президенте Украины, г. Одесса, Украина

Авторское резюме

В статье рассмотрена актуальная тема особенностей децентрализации публичной власти на украинских землях в XIII – начале XVII вв. Важность темы обусловлена необходимостью изучения исторического опыта внедрения децентрализации в прошлом. Подчеркнуто, что успех реформ во многом зависит от учета исторического опыта и особенностей децентрализации публичной власти. Охарактеризовано развитие органов местного самоуправления на украинских землях, входивших в состав Литовского государства. Установлено, что уровень децентрализации публичной власти в Великом княжестве Литовском в XIII – вначале XVII веках был высоким. Установлено, что Литва не создала централизованной государственности. Отмечено, что власть князя была ограничена советом знати. Оценено влияние делегированных депутатов из разных частей литовской государственности на решения совета знати. Выявлены факты, которые подтверждают существование децентрализации публичной власти в Литве: функционирование органов местного самоуправления (уездные сеймики и магдебургское право в городах); проведение процедуры избрания должностных лиц местной власти; определенная прозрачность и демократичность в управлении автономными административно-территориальными единицами. Выяснено, что децентрализация публичной власти в Литве имела некоторые ограничения (доступ к власти имели только шляхта, католики, униаты, городские патриции).

Ключевые слова: местное самоуправление; магдебургское право; уездные сеймики.

Постановка проблеми. Всебічна криза в Україні й тривале військове протистояння на Донбасі продемонстрували гостру потребу в розробці ефективного управління, яке б передбачало децентралізацію публічної влади. Зазначимо, що на запровадженні децентралізації влади

в Україні наполягають: Міжнародний Валютний Фонд; Програма Розвитку ООН; передача повноважень на місця та децентралізація влади в Україні є одним із пунктів Мінської угоди і зобов'язання України перед ЄС.

Актуальність теми обумовлена відсут-

ністю комплексних розвідок присвячених становленню традицій децентралізації публічної влади в нашій державі, а також нагальною потребою дослідження досвіду децентралізації публічної влади, особливо зараз, коли в Україні запроваджено реформу з децентралізації влади. Оскільки, успіх реформ багато в чому залежить від врахування історичного досвіду й особливостей децентралізації публічної влади в минулому.

Аналіз досліджень і публікацій. В останні роки у вітчизняному та закордонному науковому середовищі розглянуто проблеми розвитку місцевого самоврядування та магдебурзького права за литовську добу на українських землях.

Український правознавець В. Єрмолаєв охарактеризував місцеві представницькі органи влади Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої. Білоруський дослідник О. Ширінський дослідив самоуправління міст Великого князівства Литовського. Різноманітні аспекти теми Магдебурзького права на українських землях проаналізовано державознавцями (Ровинською К., Березою О.), політологом (Заблоцьким В.), юристами (Шаповал К., Атамановою Н., Кириченко Ю.), істориками (Гошко Т., Білоус Н., Водотикою С, Савенюк Л) та іншими. Проблема децентралізації в українських містах, що мали магдебурзьке самоврядування частково розглянуто Корженко В.В., Радіоною Л.А., Кудрявцевим А.Ю. Проте, комплексних досліджень присвячених дослідженню традицій децентралізації публічної влади на українських землях немає.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей децентралізації публічної влади на українських землях, що перебували у складі Литовської держави протягом XIII – початку XVII ст. Для вирішення поставленої мети: окреслимо рівень децентралізації публічної влади в державі; проаналізуємо, компетенцію органів місцевого самоуправління на українських землях, що входили до складу литовської держави; визначимо наскільки влада наближена до народу (виборність влади, прозорість

і демократичність в управлінні адміністративно-територіальною одиницею) в означений період.

Виклад основного матеріалу. Термін децентралізації влади у науковий обіг введено після Великої Французької революції соціологом, істориком, мислителем Алексісом де Токвілем. Проте, певні ознаки децентралізації публічної влади з'явилися на українських землях набагато раніше. Зокрема, XIII – початок XVII ст. стали важливим періодом формування традицій децентралізації органів публічної влади на українських землях у середньовіччя.

Як відомо, децентралізація є політикою центральної влади, що передбачає передачу місцевим органам влади (органам самоврядування) низки компетенцій, які до цього здійснювалися державою. Фактично, децентралізація – це процес розширення та зміцнення прав і повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів у суспільстві одночасно звуження прав і повноважень відповідного центру з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів [18, с. 125].

Розглянемо, які саме ознаки децентралізації публічної влади були притаманні українським землям, що входили до складу Литовської держави.

Середньовічна Литва, не була виключенням з правил, для неї як й для більшості європейських країн були притаманні періоди децентралізації влади, що змінювались посиленням тенденцій до централізації влади. Взагалі, у політичній історії Великого князівства Литовського (ВКЛ) можна умовно визначити три основних періоди існування держави. Перший – це формування литовської державності впродовж XIII –XIV ст. Другий період пов'язаний з існуванням тісного польсько-литовського союзу, що охоплює період з підписання Кревської унії (1385 р.) й триває до підписання Люблінської унії (1569 р.). Саме в означену добу, ВКЛ стала великою державою Східної Європи. Останній, третій період існування литовської держави розпочи-

нається з 1569 р. й тривав до першої половини XVII ст. Це доба розквіту ВКЛ, проте в цей період вже зародились передумови кризи держави, остання згодом не змогла втримати Лівобережну Україну з Києвом і втратила в часи великої Смути Смоленську та Сіверську землі [17, с. 80].

Литовський князь Ольгерд (1345-1377) продовжив розширяти Литовську державу. Після перемоги над татарами в битві над Синіми водами володіння Ольгерда доходили на півночі до Балтійського моря, на півдні до Причорноморських степів, а східний кордон Литви доходив до сучасних областей Росії: Смоленської, Московської, Орловської, Липецької, Курської та Воронежської. До складу держави ввійшла вся територія сучасної Литви, Білорусі, Смоленської області, до складу Литовської держави ввійшла більшість українських земель (Київське, Чернігівське, Новгород-Сіверське князівства, Переяславщина та Поділля).

Великі простори литовської держави сприяли становленню у литовській державі широкої автономії в адміністративно-територіальних одиницях, а відсутність ефективного та розгалуженого апарату централізованої князівської влади сприяли існуванню децентралізованої публічної влади у ВКЛ.

Для забезпечення ефективного управління приєднаними територіями Ольгерд роздавав землі своєму близькому оточенню. Зокрема, Поділля віддав племіннику Юрію Коріатовичу, Новгород-Сіверщину – племіннику Дмитру Корибутовичу, а Київ сину – Володимир-ру Ольгердовичу. Всі ці князівства мали широку автономію, – аж до права карбувати монету, – однак були зобов'язані «служити вірно», тобто, платити Великому Литовському князю (щорічну данину («подданщину») та надати ополчення для участі у війнах. При цьому за Великим литовським князем зберігалось право «звільняти» київських князів за власним бажанням, міняти статус спадку.

Дослідник ВКЛ Любавський М. проаналізувавши обласний поділ і місцеве управління Литовської держави зазна-

чав, що Берестейська, Київська, Подільська, Чернігово-Сіверські землі та Подляцця, що входили до складу Русько-Литовської держави мали самостійне становище в державі. Всі ті складові Литовсько-Руської країни були ще так мало згуртовані між собою й зберігали багато залишків колишньої політичної самобутності [13, с. 2].

У другій половині XIV ст. різні регіони Литовського князівства мали неоднаковий економічний і політичний розвиток. Таке становище відбилося на особливостях розвитку публічних органів влади литовських земель. Державний апарат залишався протягом довгого часу дуже слабким, на приєднаних землях змінювались лише князя, управлінням займалась місцева адміністрація [18, с. 23]. Це дало підстави вважати М. Любавському: Литовську Русь XIV – до початку XV ст. «політичною федерацією» [13, с. 2].

Отже, XIII – XIV ст. публічна влада на українських землях, що входили до складу ВКЛ достатньо тривалий період зберігали широку децентралізацію, місцева самоуправління та широку автономію.

На другий період існування Великого князівства Литовського (1385 – 1569 рр.) припадає спроба литовського князя Вітовта (1392 – 1430) встановити централізовану владу в державі.

Так, у XV ст. тривали процеси зміцнення централізації Великого князівства Литовського внаслідок знищення удільних князівств, у тому числі й на українських землях. Останнім князівством, що втратило залишки автономії було київське, котре після 1471 р. стало провінцією ВКЛ. Так, в Іпатіївському літописі, зазначалось, що : «в Києві перестали бути князі, а замість них воеводи настали» [19, с. 116 – 117]. У 90-х роках великий князь Вітовт ліквідував найбільші князівства в Україні та Білорусії [6, с. 19]. Однак, встановити повністю централізовану владу в литовській державі так і не вдалось. Оскільки, литовська великокнязівська влада вимушена була враховувати інтереси колишніх удільних князівств, пожалував їм на

рубіжжі XIV – XV ст. земські уставні грамоти, що підтвержували їх «старину». Тому і в статусі намсництв (воєводств) колишні удільні князівства продовжували залишатись адміністративно-територіальними одиницями, які зберегли значну феодальну автономію, хоча нерідко іззміненими кордонами [20, с.103].

Подальша децентралізація публічної влади на українських землях стала можливою завдяки, з одного боку запровадженню у 1564 – 1566 рр. адміністративно-територіальної реформи. Згідно з означеними перетвореннями ВКЛ поділене на 13 воєводств і 30 повітів. Причому повіт ставав адміністративним, судовим, військовим і політичним центром [2, с. 471 – 472]. А з іншого, створенню сеймиків (органів місцевого управління) у повітах ВКЛ. Як, зазначив Максимейко М. литовсько-руські сейми XV – XVI ст. являли собою середньовічну форму участі населення у верховній владі [14, с. 1].

Сеймики представляли собою ставно-колегіальні органи у роботі яких могли брати участь лише нічим не зганьблені шляхтичі, які проживали в даному воєводстві або повіті. Законодавче оформлення порядку скликання повітових сеймиків і їх компетенція дані в статуті ВКЛ 1566 р. [1, с. 456].

Передумовами появи у Литовській державі повітових сеймиків був: по-перше, поліетнічний склад держави. Велике князівство Литовське було багатонаціональною феодальною державою (литовці, євреї, татари), в якому Русь територіально і кількісно займала переважне місце [16, с. 623]. Цей своєрідний колорит різних етносів змушував монархів враховувати їх інтереси. Зокрема, євреї мали власні органи самоврядування (кагал, сеймики) і суд [3, с. 92]. По-друге, великі простори держави та відсутність ефективного апарату централізованої влади, змушувало монархів створювати органи місцевого самоврядування, у вигляді повітових сеймиків, надавати містам право на самоврядування тощо. По-третє, метою створення сеймиків була нагальна необхідність у концентрації державних і службових сил для

організації оборони держави у зв'язку із військовою небезпекою з боку Москви та кримських татар [14, с. 2].

Повітові сеймики, як правило, збирались щорічно, розглядали питання загальнодержавного і місцевого значення (нагальні проблеми певного повіту, встановлення розмірів місцевих податків, вибори посадовців, розгляд питань щодо військових повинностей, а також обрання одного депутата (посла), якій мав представляти інтереси повіту на загальному (вальному) сеймі.

До компетенції загальнодержавних сеймів віднесено розгляд питань: організація оборони та ополчення; обрання Великого князя Литовського та різних посадовців; видання привілеїв, грамот і уставів земель; нагальних місцевих проблем; визначення термінів і розмірів натуральних або грошових податків, зборів тощо.

Починаючи з XVI ст. повітові депутати дедалі активно беруть участь у рішенні державних питань і політичній боротьбі [2, с. 471 – 472].

Оскільки, загальнодержавний сейм виконував законодавчі та розпорядчі функції. А також контроль за діяльністю великого князя полягав у тому, що жоден документ не міг не міг набрати чинності без підпису канцлера [1, с. 454]. На думку, М. Максимейко, місцеві сейми займалися законотворчою роботою. Він вважав, що найважливіші законодавчі пам'ятники, видані до появи Литовського Статуту, складалася саме на місцевих сеймах [14, с. 25]. У зв'язку з тим, що кожний повіт відправляв до загального сейму свого депутата дедалі посилюється роль місцевих депутатів у вирішенні державних проблем.

Отже, місцеві (повітові) сеймики чинили значний вплив на управління державою, останнє є свідченням того, що у Великому князівстві Литовському влада мала ознаки децентралізації. Зокрема, влада наближена до народу оскільки саме рішення місцевих органів, є вирішеними у формуванні державної політики.

Однак, головною ознакою, що демонструє існування у Великому князівстві

Литовському децентралізації публічної влади та широких прав місцевих органів влади це функціонування магдебурзького права в українських містах, що входили до складу ВКЛ. Значного поширення на українських землях воно отримало у XIV – XVI ст. Серед українських міст, що входили до складу Великого Князівства Литовського, що здобули Магдебурзьке право були: Володимир-Волинський (1324 р., ще в складі Галицько-Волинського князівства), Львів (1356), Кам'янець-Подільський (1374), Терехів (1389 р.), Самбір (1390 р.), Луцьк (1432), Кременець (1438 р.), Київ (1494-1497), Коропець (1453 р.) та інші [4, с. 11 – 19; 21, с. 207 – 287].

Мешканці міст з магдебурзьким правом мали привілей на створення виборного органу – магістрату (Ради), що по суті був прототипом сучасних органів місцевого самоврядування [10, с. 3 – 4]. До складу магістрату, в різних містах входило від 6 до 20 чоловік. Проте, обрані до магістрату могли бути лише заможні купці, власники ремісничих майстерень, багаті ремісники та інші міські патріції чоловічої статі.

Не дивлячись, на те, що магдебурзьке право було яскравим прикладом прояву у середньовіччя децентралізації публічної влади в українських містах, втім ця децентралізація мала певні обмеження. Зокрема, для членів міського самоврядування в різних містах встановлювався віковий ценз – від 25 до 70 років. Вимоги до кандидатів в органи міського самоврядування стосувалися заможності («з міщан знатних ...», не зайве багатих ... і не дуже мізерних»), осілости («вдома завжди жити»), особистих якостей («постійних, совісних, розважливих, доброзичливих і де можуть бути вчених ..., не лихварів»), громадянства («Не іновірних і не іноземних») тощо [17, с. 106]. Дослідниця Левченко Н. В., враховуючи величезне різноманіття конкретних форм і проявів магдебурзького самоврядування на українських землях, зазначила що в повному обсязі імунітетними правами користувалися представники католицької громади міста (німці та поляки) та уніати, православну біль-

шість залучено до них на більш пізньому етапі; католики та уніати мали привілейовані права на заміщення керівних посад в органах міської влади; органи міського самоврядування (магістрат на чолі з війтом) обирались повноправними мешканцями міста, хоча це їхнє право обмежувалося міським патриціатом, представниками місцевої державної влади (воєводами, старостами тощо) чи землевласниками [12, с. 12].

Останній період існування ВКЛ (з 1569 р до половини XVII ст.) пов'язаний з остаточним оформленням державного ладу Литви. Державні засади ВКЛ закріплено литовськими статутами 1529 р., 1566 р. і 1588 р. На чолі держави, територія якого поділялась на воєводства та повіти, стояв Великий князь і пани-рада. Органом представницької влади феодалів (шляхти) був Сейм, депутатів до якого вибирали на повітових сеймиках [7, с. 13].

З утворенням Речі Посполитої місцеві сеймики, як нижча ланка парламентської системи й органи місцевого самоврядування чинили значний вплив на політичне, соціально-економічне й культурне життя об'єднаної держави, у тому числі на українських землях. З 1569 р. у Речі Посполитій діяло близько 70 сеймиків, з яких 24 припадало на Велике князівство Литовське [9, с. 208].

Міські (повітові) сеймики у Речі Посполитій, продовжили вирішувати на своїх засіданнях місцеві проблеми та загальнодержавні справи. Завдяки такій активній ролі місцевих сеймиків, значно послабилась сила і вплив на державне життя сеймів, які фактично перетворились на «конгрес сеймиків» [5, с. 325, 326].

В українських містах, які мали магдебурзьке право (міське самоврядування), також прослідковуються ознаки децентралізованої публічної влади.

Поширення Магдебурзького права в Європі та на українських землях, зокрема є результатом як закономірних історичних та історико-правових процесів в Європі (урбанізація, розподіл праці, розвиток торгівлі, поширення християнства, становлення європейського

ринку, комунальна революція), так і суб'єктивного вияву волі міських громад до самоврядування, до прийняття, рецепції міського права, запозичення готових правових конструкцій інших міст, вважає вітчизняний юрист М. Кобилецький. [11, с. 25].

Починаючи з 1569 р. подальшого розповсюдження зазнало практика надання українським містам Магдебурзького права. У Волинському воєводстві привілеї надано Крупілю (1570 р.), Качину (1576 р.), Мовчаніву (1576 р.), Ямпілю (1578 р.) та ін.; у Київському воєводстві – Корсуню (1584 р.), Переяславу (1585 р.), Білої Церкви (1588 р.), Чигирині (1589, 1592 рр.) тощо. На Лівобережжі привілеї отримали Стародуб (1620 р.), Чернігів (1623 р.), Ніжин (1625 р.), Мглин (1626 р.), Миргород (1631 р.), Глухів (1644), Станіслав (1662), Полтава (1752 р.), Новгород-Сіверський (1756 р.) та ін. [8, с. 413-415; 21, с. 208 – 287].

Висновки. Розгляд особливостей децентралізації публічної влади українських землях, що входили до складу литовської держави (XIII – на початку XVII ст.), засвідчив, що рівень децентралізації у ВКЛ в означену добу залишався

високим. Литва не створила централізованої державності, влада князя була обмежена радою знаті. Вирішальну роль у раді грали делеговані депутати з різних частин литовських земель. До фактів, що підтверджували існування децентралізації публічної влади у Литві були: функціонування органів місцевого самоврядування (повітові сеймики та магдебурзьке самоврядування), тобто влада була певною мірою наближена до народу; проведення процедури обрання посадовців у місцеву владу; певна прозорість та демократичність в управлінні автономними адміністративно-територіальними одиницями. Проте, децентралізація публічної влади в Литві мала кілька обмежень (доступ до влади мали лише шляхтичі, католики, уніати, міські пастирі).

Враховуючи вище викладене, можна стверджувати, що для забезпечення успіху реформи з децентралізації в Україні, варто створити умови реального доступу до посад у публічні органи влади всіх соціальних груп українського населення й усунути від управління українською державою клани олігархів. Остання вимога була ще ключовим гаслом Євро Майдану 2014 р.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Аргучинцев Г.К., Мах И.И. Некоторые аспекты истории административного права Республики Беларусь в период Великого княжества Литовского / Г.К. Аргучинцев, И.И. Мах // Научные труды Государственного института управления и социальных технологий БГУ / редкол. : П.И. Бригадин [и др.]. – Мн, нск : ГИУСТ БГУ, 2007. – С. 453–459 с.
2. Белорусская юридическая энциклопедия, [Текст], в 4 т. / Белорусский государственный университет, Юридический факультет; [редкол. : Балашенко С.А. (пред.), Абрамович А.М. и др.], Т. 3, Минск : ГИУСТ БГУ, 2011. - 622, [2] с.
3. Бибило В.Н. Политические и правовые аспекты Статута Великого Княжества Литовского 1529 г. / Бибило В.Н. // Право и демократия : сб. науч. трудов. - Вып. 26. - Минск, 2015. - С. 90-107.
4. Бойко І.Й. Застосування Магдебурзького права у Галичині в складі Польського королівства (1349–1569 рр.) / І.Й. Бойко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – Серия «Юридические науки». – Том 21 (60). – № 2. – 2008 г. – С. 11 – 19.
5. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. — К.: Наук. думка, 1991. Т. V. [Суспільно-політичний і церковний устрій і відносини в українськоруських землях XIV-XVII віків] / М. С. Грушевський. – К.: Наук. думка, 1994. – 678 с.
6. Гураль П.Ф. Територіальна громада в Україні: історико-правове дослідження : автореф. дис. ... доктор. історич. наук : 12.00.01. / Гураль Павло Федорович [Місце захисту : Львівський національний університет імені Івана Франка] – Львів, 2009 – 45 с.
7. Демичев Д.М. Земельные отношения в Великом княжестве Литовском (XIII – XVI вв.) / Д.М. Демичев // Юридический журнал. - №2. – 2008. – С.10–15.
8. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К.: Наук. думка, 2003—2013. — іл. — ISBN 966-00-0632-2
9. Т. 6. Ла – Мі / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. – К.: В-во «Наукова думка»,

2009. – 790 с.

9. Єрмолаєв В.М. Місцеві представницькі органи влади Великого Князівства Литовського й Речі Посполитої / В.М. Єрмолаєв // Проблеми законності. – 2012. – №. 119. – С. 32-43.
10. Зайцева І.О. Виникнення та розвиток статутного права в українських містах: історичний аспект. С. 1-7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10ziomia.pdf>.
11. Кобилецький М.М. Магдебурзьке право і його застосування в Україні (XIV — перша половина XIX ст) : автореф. дис... д-ра юрид. наук по спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень/ М.М. Кобилецький; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2010. – 40 с.
12. Левченко Н.В. Формування сучасної української моделі місцевого самоврядування в контексті історичного досвіду (Магдебурзьке право) / Н.В. Левченко // Державне будівництво. – 2010. – №. 1. – С. 1–18.
13. Любавский М.К. Областное дленіе и м стное управление Литовско-Русскаго государства ко времени издания первого Литовскаго статута: исторические очерки / М.К. Любавский– Москва : Университетская типография, 1892 . – 997 с.
14. Максимейко Н.А. Сеймы Литовско-русского государства до Люблинской унии 1569 г. / Н.А. Максимейко. - Харьков. : Тип. Адольфа Дарре, 1902. – 340 с.
15. Муркович Л. Развитие форм участия населения в решении вопросов местного значения: ретроспективный анализ / Л. Муркович // Publishing House of Rzeszow University of Technology. Quarltely. – Volume XIX (July – September). – Research Journal 21 (3/2014), – С. 99–108.
16. Пичета В.И. Белоруссия и Литва XV–XVI вв. (Исследования по истории социально-экономического, политического и культурного развития)/ В.И. Пичета. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – 815 с.
17. Петкевич, К. Литовцы, русские, поляки в польско-литовском государстве XIV–XVII вв. / К. Петкевич // История и современность. – 2005. – №1. – С. 78-93.
18. Покрова Р.А. Децентралізація як основний інструмент реформування державного управління в країнах центрально-східної Європи (на прикладі Словацької Республіки та Республіки Польща). / Р.А. Покрова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: зб. наук. пр.– Херсон: ХНТУ. – 2011. – С. 123-131.
19. Хрестоматія з історії Української РСР: з найдавніших часів до кінця 50-х рр. XIX ст.: посібник для вчителів / за ред. І.О. Гуржія. – К.: «Радянська школа», 1959. – 340 с.
20. Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого Княжества Литовского/ Ф.М. Шабульдо. – К.: Наук. думка, 1987. – 183 с.
21. Rogatschewski A. Das Magdeburger Recht auf dem heutigen Territorium Rußlands: Forschungsstand und Forschungsperspektiven // Rechts- und Sprachtransfer in Mittel-und Ostmitteleuropa. Sachsenspiegelund Magdeburger Recht. Internationale und interdisziplinäre Konferenz in Leipzig vom 31. Oktober bis 2. November 2003. (IVS SAXONICO-Maidebvrghense inOriente. Bd. 1) / Hrsg. Von E. Eichler und H. Lück. Berlin, Walterde Gruyter, 2008. –S. 207–287.

REFERENCES:

1. Arguchincev, G.K., Mah, I.I., 2007. Nekotorye aspekty istorii administrativnogo prava Respubliki Belarus' v period Velikogo knjazhestva Litovskogo [Some aspects of the history of Administrative Law of the Republic of Belarus in the period of the Grand Duchy of Lithuania]. Nauchnye trudy Gosudarstvennogo instituta upravlenija i social'nyh tehnologij BGU, 453-459 (in Russian).
2. Belorusskaja juridicheskaja jenciklopedija u 4 t. [Belarusian Legal Encyclopedia: 4 volumes]. Red. kol. Balashenko S.A. (pred.), Abramovich A.M. i dr. 2011. Minsk, Vol. 3 (in Russian).
3. Bibilo, V.N., 2015. Politicheskie i pravovye aspekty Statuta Velikogo Knjazhestva Litovskogo 1529 g. [Political and legal aspects of the Statute of the Grand Duchy of Lithuania in 1529]. Pravo i demokratija : sb. nauch. trudov 26, 90-107 (in Russian).
4. Bojko, I.J., 2008. Zastosuvannia Mahdeburzkoho prava u Halychyni v skladi Polskoho korolivstva (1349–1569 rr.) [Application of Magdeburg Law in Galicia in the Polish Kingdom (1349-1569 years.)]. Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V.I. Vernadskogo. «Juridicheskie nauki». Tome 21 (60). Vol.2. 2008. 11–19 (in Ukrainian).
5. Grushevskij, M.S., Istoriiia Ukrainy-Rusy: v 11 t., 12 kn P. S. Sokhan (golova) ta in. [History of Ukraine-Rus : 11 volumes]. P.S. Sokhan 1991-1998. Naukova dumka, Kyiv 1994. Vol. 5 (in Ukrainian).
6. Hural, P.F., 2009. Terytorialna hromada v Ukraini: istoryko-pravove doslidzhennia [Territorial community in Ukraine: historic and legal research]. Doctor of law sciences, Lviv Ivan Franko National University of Lviv, Lviv (in Ukrainian).
7. Demichev, D.M., 2008. Zemelnye otnoshenija v Velikom knjazhestve Litovskom (XIII – XVI vv.) [Land relations in the Grand Duchy of Lithuania (XIII - XVI centuries.)] Juridicheskij zhurnal. Vol. 2. 10–15 (in Russian).
8. Entsyklopediia istorii Ukrainy u 10 t. V.A. Smolii (golova) ta in. [Encyclopaedia of History of Ukraine:

- 10 volumes]. V.A. Smolii 2003 – 2013. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Kyiv. 2009. Vol. 6 (in Ukrainian).
9. Yermolaiev, V.M., 2012. Mistsevi predstavnytski orhany vlady Velykoho Kniazivstva Lytovskoho y Rechi Pospolytoi [There are local representative bodies of the Grand Duchy of Lithuania and the Commonwealth] Problemy zakonnosti. 119, 32-43 (in Ukrainian).
10. Zaytseva, I.O., 2010. Vynyknennya ta rozvytok statutnoho prava v ukraïnskykh mistakh: istorychnyy aspekt [The emergence and development of statutory law in the Ukrainian cities: a historical perspective] Access mode: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10ziomia.pdf> (in Ukrainian).
11. Kobyletskiy M.M., 2010. Mahdeburzke pravo i yoho zastosuvannia v Ukraini (XIV — persha polovyna XIX st.) [Magdeburg law and its application in Ukraine (XIV - first half of XIX century)]. Doctor of law sciences, Lviv Ivan Franko National University of Lviv, Lviv (in Ukrainian).
12. Levchenko, N.V., 2010. Formuvannia suchasnoi ukrainskoi modeli mistsevoho samovriaduvannia v konteksti istorychnoho dosvidu (Mahdeburzke pravo) [Establishing modern Ukrainian model of local government in the context of historical experience (Magdeburg Law)]. Derzhavne budivnytstvo 1, 1–18 (in Ukrainian).
13. Ljubavskiy, M.K., 1892. Oblastnoe delenie i mestnoe upravlenie Litovsko-Russkogo gosudarstva ko vremeni izdaniya pervogo Litovskogo statuta: istoricheskie ocherki [The regional division and local government Lithuanian Russian state at the time of publication of the first Lithuanian Statute: historical essays]. Unyversytetskaja typografyja, Moscow (in Russian).
14. Maksymejko, N.A., 1902. Sejmy Litovsko-russkogo gosudarstva do Ljublinskoj unii 1569 g. [The Seimas of the Lithuanian-Russian state to the Union of Lublin in 1569]. Typografyja Adolfa Darre, Harkov (in Russian).
15. Murkovich, L., 2014. R Razvitie form uchastija naselenija v reshenii voprosov mestnogo znachenija: retrospektivnyj analiz [The development of forms of public participation in addressing issues of local importance: a retrospective analysis]. Publishing House of Rzeszow University of Technology. Quarterly. XIX. Research Journal 21(3), 99–108 (in Russian).
16. Picheta, V.I., 1961. Belorussija i Litva XV–XVI vv. (Issledovaniya po istorii social'no-jekonomicheskogo, politicheskogo i kul'turnogo razvitiya) [Belarus and Lithuania XV-XVI centuries. (Studies in the history of socio-economic, political and cultural development)]. Izdatelstvo AN SSSR, Moscow (in Russian).
17. Petkevych, K., 2005. Lytovcy, russkye, poljaky v pol'sko-lytovskom gosudarstve XIV–XVII vv. Ystoriya y sovremennost [Lithuanian, Russian, Poles in the Polish-Lithuanian state XVI-XVII centuries]. Istorija i sovremennost 1, 78-93 (in Russian).
18. Pokrova, R.A., 2011. Detsentralizatsiia yak osnovnyi instrument reformuvannia derzhavnogo upravlinnia v krainakh tsentralno-skhidnoi Yevropy (na prykladi Slovatskoi Respubliki ta Respubliki Polshcha) [Decentralization as the central public administration reform in the countries of Central and Eastern Europe (for example, the Slovak Republic and Poland)]. Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia, pedahohiky ta psykhohohii: zb. nauk. pr. Kherson: KhNTU. 123-131 (in Ukrainian).
19. Khrestomatiia z istorii Ukrainskoi RSR: z naidavnishykh chasiv do kintsia 50-kh rr. KhIKh st. [Readings on the history of the Ukrainian SSR, from ancient times to the late 50's. XIX century]. 1959. Posibnyk dlia vchyteliv. Kyiv (in Ukrainian).
20. Shbuldo, F.M., 1987. Zemli Yugo-Zapadnoi Rusi v sostave Velikogo kniazhestva Litovskogo [Earth South-West Russia in the Grand Duchy of Lithuania]. Naukova dumka, - Kiev, (in Russian).
21. Rogatschewski A., 2008. Das Magdeburger Recht auf dem heutigen Territorium Rußlands: Forschungsstand und Forschungsperspektiven. Walterde Gruyter, Berlin (in German)

Мануїлова Катерина Віталіївна – кандидат історичних наук, докторант
Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії при Президенті України
Адреса: 67802, Одеська область, Овідіополь-2, вул. Паркова, 1

Manuilova Catherine V. – PhD in historical science, doctoral candidate
Odessa regional institute of public administration of the National academy of public administration under the President of Ukraine
Address: 1, Parkovaja Str., 2 Ovidiopol, Odesskaja oblast, 67802, Ukraine

Мануилова Екатерина Витальевна - кандидат исторических наук, докторант
Одесский региональный институт государственного управления Национальной академии при Президенте Украины
Адрес: 67802, Одесская область, Овидиополь-2, ул. Парковая, 1
E-mail: katerinamanuilova@yandex.ua